

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VIII aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 5

17. oktoobril

1935

SISU.

Lasteabiraha maksmise võimalusist oma-
valitsusteenijaile — *V. Velner.*

Omavalitsuste ülesandeid elukeskuste pas-
siivse õhukaitse ettevalmistamisel —
E. Umbliä.

„Vörgli ime“ — *A. Kaera.*

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti LinnadeLiit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

N° 5	Toimetus ja talitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58.	17. oktoobril
VIII AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas. Numbri hind 25 s.	1935

Lasteabiraha maksmise võimalusist omavalitsus-teenijaile.

V. Velner.

Siseministeeriumi Omavalitsusteosakonna inspektor.

Rahva juurdekasvu ja kodanikkude heaolu tõstmise võimaluste selgitamiseks ning sellel alal vastavate kavade koostamiseks Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud komisjoni koosolekul, milline töötab Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi juures, tõsteti möödunud kevadel küsimus, kas ei tuleks laiendada Riigiteenijate lasteabiraha seaduse alusel makstava abiraha maksmist ka omavalitsuste ja riiklikkude asutiste ja ettevõtete teenijaile. Leiti, et kuna riiklikkude asutiste ja ettevõtete, samuti ka omavalitsusteenijad sisuliselt millegagi ei erine riigiteenijaist, siis peaks nad evima samad õigused, mis riigiteenijadki. Neil kaalutlusil otsustati põhimõtteliselt pooldada lasteabiraha maksmist omavalitsusteenijaile, kusjuures omavalitsused oleks kohustatud maksma lasteabiraha oma teenijaile samas ulatuses ja aluseil kui see toimub riigiteenijaile. Haridus- ja Sotsiaalministeerium, toetades omalt poolt nimetatud komisjoni seisukohta, saatis küsimuse kaalumiseks Siseministeeriumile, paludes ühtlasi teha korraldus omavalitsusteenijate lasteabiraha seaduse eelnõu koostamiseks ja esitamiseks riigivanemale kinnitamiseks, pärast läbivaatamist ülaltähendatud komisjonis.

Sellega oli küsimuse kaalumise asetatud konkreetsele pinnale ja Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi poolt soovitatud anda asjale kiire käik vastava seaduseelnõu väljatöötamiseks, kusjuures, nagu juba tähendatud ülal, lasteabiraha maksmise alused omavalitsusteenijaile olgu ühtlased riigiteenijatega.

Siseministeeriumi poolt saadeti küsimus kaalumisele Eesti Maaomavalitsuste Liidule ja Eesti LinnadeLiidule, paludes

see küsimus võtta kiirele kaalumisele ja otsustamisele.

EML, kaalunud kevadel küsimust, leidis, et selle lahendamine pole siiski nii lihtne ja kerge. Seepärast otsustati pärida järele omavalitsuste seisukohti kõnesoleva küsimuse kohta. Samal seisukohal asus ka ELL. Oma kirjas Siseministeeriumile teatas ELL, et põhimõtteliselt ta pooldab perekonnaabiraha maksmist omavalitsusteenijaile, kuid kuna ELL puuduvad täpsed andmed kulude suuruse kohta, millised võiksid tekkida lasteabiraha maksmisega omavalitsusteenijaile, siis ELL arvates ei võiks käesoleval, s. o. 1935./36. eelarveaastal asuda selle kavatsuse teotamisele. Samal seisukohal asus ka EML juhatus. Pooldades põhimõtteliselt omavalitsusteenijaile lasteabiraha maksmist, leidis EML, et seda pole võimalik hakata teostama enne järgmist, s. o. 1935./36. eelarveaastat. Seejuures aga leidis EML, et pole mõeldav omavalitsusteenijaile perekonnaabiraha maksmine sellises ulatuses ja sellisel alusel, nagu see toimub praegu riigiteenijaile. See koormaks üksikute omavalitsuste, eriti vallaomavalitsuste eelarveid sedavõrd, et nad ei suudaks enam tulla korralikult toime oma eelarve teostamisega. Seepärast leidis EML, et kuigi põhimõtteliselt tuleb toetada omavalitsusteenijaile lasteabiraha maksmist, tuleb selleks katsuda leida teisi võimalusi, kas erifondi loomise või osa kulude riigi kanda võtmise teel.

Kuna ametlikult poolt on tõstetud küsimuse lahendamine sellelt seisukohalt, et laiendada Riigiteenijate lasteabiraha seadust ka omavalitsusile, siis pole huvitav tutvuda lähemalt selle seaduse peamiste põhijoontega.

Riigiteenijaile maksti lasteabiraha Riigikogu poolt 19. detsembril 1922. a. vastuvõetud Perekonnaabiraha-seaduse alusel. Seda seadust muudeti 1927. a., kus tõsteti palga alammäär 12 000 margalt 14 000 margale (sendile). See seadus kehtis käesoleva aastani, mil riigivanema dekreediga 24. märtsist 1935 anti Riigiteenijate lasteabiraha seadus, millega pandi kehtima mõned olulised uuendused lasteabiraha maksmise alal.

Kehtiva seaduse järgi makstakse lasteabiraha vastavalt palgasaja palgaastmele ja järgmiselt: XVIII astmes või madalamal (130 kr. kuus) — kõigilt lastelt; XVII—XIII astmes (140—180 kr. kuus) — teiselt ja järgmiselt; XII—V astmes (190—260 kr. kuus) — kolmandalt ja järgmiselt ja IV astmes või kõrgemal (alates 280 kr. kuus) — neljandalt ja järgmiselt lastelt. See on täiesti uus põhimõte, milline toodud seadusse välismaa eeskujul, et suuremapalgalisile ametnikele hakatakse lasteabiraha maksuma alles kolmandalt ja neljandalt lapselt. Endise seaduse järgi aga maksti lasteabiraha ühtlaselt kõigile, igalt lapselt, kui palgasaja palk ei tõusnud üle 140 kr. kuus.

Palgasaja teenistuse asukohad ja guvad lasteabiraha suuruse suhtes kolme rajooni. Esimesse rajooni arvati Tallinna ja Nõmme linn nende administratiivpiires, teise rajooni — kogu muu vabariigi maaala, kolmandasse rajooni — teenistuskohad väljaspool vabariigi piire. Teise tähtsana muudatusena on seadusse võetud põhimõte, et lasteabiraha määr suureneb vastavalt laste arvu suurenemisele. Vana seaduse järgi abiraha määr oli aga ühtlane, vaatamata laste arvule. Kehtiva seaduse järgi makstakse lasteabiraha palgasajale igalt abiraha alla kuuluvalt lapselt järgmiselt: kui on 1 või 2 last — I rajoonis 8 kr., II rajoonis — 6 kr. ja III rajoonis — 20 kr.; kui 3 või 4 last — I rajoonis 10 kr., II rajoonis — 7 kr. ja III rajoonis — 25 kr.; kui 5 ja rohkem lapsi — I rajoonis 12 kr., II rajoonis — 8 kr. ja III rajoonis — 30 kr. Ühtlasi on tehtud lasteabiraha saamise protseduur palju formaalsemaks, kohustades palgasajat esitama ametiasutisele vastava kirjaliku avaldise ühes nõutavate andmetega ja vajalike dokumentidega.

Ülaltooduga oleks peamiselt märgitud ära need olulised põhimõtted, millised on pandud kehtima lasteabiraha saamise uue korraldusega.

Kuivõrd selle seaduse põhimõtted ja

abiraha maksmise alused ja normid on kohaldatavad omavalitsuste suhtes, seda vaadeldgem allpool.

EML poolt kogutud andmeil omavalitsusteenijaile abiraha maksmise küsimuse kohta selgus, et ajutisist maavalitsusist on senini maksnud lasteabiraha kuus, kellele aga käesoleval aastal on lisandunud veel kolm. Suurem osa ajutisi maavalitsusi (Harju, Tartu, Saare, Viljandi, Valga, Pärnu) maksab lasteabiraha ühisel alusel riigiteenijatega, kuna üksikud maavalitsused maksavad lasteabiraha ainult maavalitsuse kantseleis teenivaile ametnikele (Järva) ja peale nende veel teatud liiki asutiste ametnikele (Viru). Kaks maavalitsust (Lääne ja Petseri) pole senini lasteabiraha üldse maksnud. Keskmiselt võrdub lasteabiraha summa üksikule ajutisele maavalitsusele umbes 2000 kr. aastas, arvatud juurde teedeosakonna personaal, ja see summa ei mõju kugi koormavalt nende asutiste eelarveile.

Juhtumil, kui lasteabirahade maksmine laiendatakse ajutiste maavalitsuste kõigile teenijaile, s. o. kantseleiteenijaile, jaoskonnaarstele, ämmaemandaile, haiglate, vanade- ja lastekodude personaalile, ajutiste maavalitsuste liikmeile ja teisile, siis ei tõuseks igaaastane kulusumma praeguste koostiste juures üle riigi mitte üle 35 000 kr. aastas, kusjuures vastavalt maavalitsuste koostisile see summa kõiguks 1000—5000 kr. vahel. See kulutus võrduks keskmiselt 1% maavalitsuste kulude kogusummast. Järelikult ajutisile maavalitsusile ei tekita lasteabirahade maksmine erilisi raskusi ja nende suhtes Riigiteenijate lasteabiraha seaduse laiendamine oleks täiesti põhjendatud ja isegi õigustatud.

Hoopis raskem on olund aga vallaomavalitsustega. Kogutud andmeist selgub, et praegu vallaomavalitsused oma ametnikele ja teenijaile lasteabiraha ei maksa, arvatud välja Võrumaa kaks valda (Orava ja Võru), millised maksavad lasteabiraha vastava volikogu otsuse põhjal, kuid mitte sellises ulatuses ja alusel, kui riigiteenijaile. Erandina senini Viru Ajutine Maavalitsus maksis vallaametnikele — vallasekretärele ja nende abidele lasteabiraha 4 kr. lapselt. Nende normide kohaselt on Viru Ajutise Maavalitsuse poolt makstud vallaomavalitsusteenijaile lasteabiraha umbes 3500 kr. aastas. Jooksva aasta eelarvest on aga need summad ajutise maavalitsuse vastava otsusega jäetud välja, kuna maavalitsus ei leidnud enam

olevat võimaliku oma piiratud summade juures kanda neid kulusid.

Statistiliste andmete järgi, võttes aluseks jooksva aasta eelarveid, maksavad ajutised maavalitsused lasteabirahadeks 10 128 kr. ja vallaomavalitsused ainult 120 kr. Kogutud andmete järgi aga tuleks maksta ajutisil maavalitsusil 35 468 kr. ja vallaomavalitsusil 44 235 kr., s. o. kui võtta aluseks riigiteenijaile makstava lasteabiraha ulatust ja norme. Keskmiselt tuleks igal maavalitsusel maksta aastas umbes 3000 kr. ja ühes maakonnas vallaomavalitsusil 10 000 kr. Need arvud on arvestatud praeguste normide ja praeguste koostiste juures, millised aga mõlemad on muutuvad suurused.

Vallaomavalitsuste kulu lasteabirahaks võrduks keskmiselt 2,5% vallaomavalitsuste eelarve üldkuludest. See protsent ei tundu väga suurena, kuid siinjuures peab pidama silmas asjaolu, et kulude summa ei jagu kaugeltki ühtlaselt kõigi valdade vahel, vaid on täiesti juhuslik. Seal, kus suurte perekondadega ametnikud ja teenijad, on see protsent märksa suurem, kui seal, kus lasteta perekondade arv ametnikkude ja teenijate hulgas on vähem.

Võttes aluseks praegusi koostisi, vabaneksid lasteabirahade maksmisest üldse 5 valda, kus pole üldse ametis lastega perekonnainimesi. 31 vallas tõuseksid kulud lasteabiraha maksmisel üle 500 kr. ja 8 vallas isegi üle 1000 kr. Suurim summa tuleks maksta Tori vallal Pärnumaal ja nimelt 1872 kr. aastas. 1080 kr. aastas peaks maksma Kastre-Võnnu vald Tartumaal, 1056 kr. Veriora vald Võrumaal, 1008 kr. Palmse vald Virumaal jne. Need summad moodustavad juba üle 10% vallaomavalitsuse eelarvest ja selle katmine valla eelarve korras tooks juba kaasa ülesaamatuid raskusi. Selle maksmisega ei tuleks toime vald ise, vaid selleks oleks vaja leida teisi teid.

Alevite seisundit võib täiel määral võrrelda valdade omaga. Olevail andmeil ei maksa aleviomavalitsused praegu üldse lasteabiraha.

ELL poolt kogutud andmeist ja seisukohtadest selgub, et ka alevitele teeks raskusi lasteabiraha maksmine ühiseil aluseil riigiteenijatega. Pealegi on meie alevite majanduslik olund kaunis raske. Suur protsent aleveid on rahalises raskusis ja ei suuda täita korralikult isegi oma jooksvaid kohustusi. On loomulikult, et sellise olundi juures väiksemadki kulud

administratsiooni alal võivad häirida aleviomavalitsuste majapidamist.

Linnaomavalitsusist on maksanud lasteabiraha senini ainult üksikud suuremad linnaomavalitsused, nagu Tallinna, Tartu, Narva, Pärnu ja ka Tapa. Üksikud linnaomavalitsused on maksanud lasteabiraha ainult õpetajaile, nagu Võru, Viljandi, Nõmme, Põltsamaa ja Paldiski. Teised linnad pole üldse maksanud lasteabiraha oma ametnikele ja teenijaile. Linnaomavalitsused, kes on maksanud lasteabiraha oma teenijaile ja ametnikele, pole seda teinud ka mitte ühtlase mõõdupuuga. Tallinn on maksanud lasteabiraha kõigile teenijaile ja töölilisele, samuti ka linna ettevõtete teenijaile ja töölilisele linnateenijate perekonnaabiraha maksmise määrase järgi, arvates 1. märtsist 1933. Kahe aasta jooksul on makstud lasteabirahadeks 49 363 kr. 38 s. ehk umbes 25 000 kr. aastas. Pärnu on maksanud lasteabiraha 6 kr. kuus igalt lapselt kuni 18 aasta vanuseni, alates teisest lapsest. Tartu on maksanud lasteabiraha viimase viie aasta jooksul kogusummas 134 745 kr. 98 s. ehk keskmiselt 27 000 kr. aastas. Narva on maksanud lasteabiraha viimase viie aasta jooksul kogusummas 41 863 kr. 31 s. ehk keskmiselt 8400 kr. aastas.

Nagu nähtub ülaltoodust, on maksmise kord ja normid, milliseil aluseil lasteabiraha makstakse, linnades vägagi erinevad. 18 linnast maksavad lasteabiraha kõigile ametnikele ja teenijaile ja ainult õpetajaile 5.

Kuna lasteabiraha on senini maksanud ainult suuremad linnad, siis tuleb jõuda järeldusele, et väiksemad linnad ei suuda maksta oma teenijaile lasteabiraha või tekitab selle maksmine neile raskusi. See on ka arusaadav, kuna väiksemaid linnu võib majanduslikult seisukohalt samastada alevitega ja loomulikult ei suuda nad oma piiratud ressurside juures teha suuremaid kulutusi administratsiooni peale.

Nagu nähtub toodud andmeist, tekitab lasteabiraha maksmine riigiteenijatega ühel alusel omavalitsuste eneste poolt oma summadest üksikuile omavalitsusile ülesaamatuid raskusi. Seepärast on ka mõned vallaomavalitsused soovitanud vallaomavalitsuste teenijate ja ametnikkude lasteabirahade maksmise võtta riigi kanda. Nii tähendab üks vallavalitsus, et kui lasteabiraha maksmine jääks valla enda kanda, siis selle tagajärjel saaksime loodetust hoopis vastupidiseid tulemusi. Nimelt on karta, et omavalitsused siis hak-

kavad vallandama oma teenistusest lastega isikuid, et vabaneda neile lasteabiraha maksmisest. Ühtlasi tooks lasteabiraha maksmine enesega kaasa kurioosume. Näitena olgu toodud kooliteenijad. Viimased saavad palka umbes 10—15 kr. kuus. Kooliteenijate kohtadel teenivad paljud lastega lesed ja teised vaesemad isikud. Vaevalt aga leiduks tulevikus siis omavalitsust, kes palkaks ametisse lastega teenija, makstes talle 5—10 kr. palka ja 15—20 kr. kuus lasteabiraha. Tuleks juba odavam ja lihtsam palgata ametisse lasteta teenija ja maksta talle veidi rohkem palka. Sama lugu on ka vallakäskjalgedega. Nende palgad on niivõrd väikesed, et 4—5 lapse abiraha tuleks kindlasti suurem, kui vallakäskjala palk.

Seepärast, toetudes ülaltoodule, tuleb avaldada tõsist kartust, et juhtumil, kui lasteabiraha maksmine tehakse sunduslikuks kõigile omavalitsusile, on lasterikkail inimesil, kui mitte päris võimatu, siis igatahes väga raske leida teenistust omavalitsusis. On isegi karta, et juba teenistuses olevaist püütakse vabaneda esimesel võimalusel. Selle tagajärjeks oleks see, et lasterikkad perekonnad satuks palju halvemasse seisundisse, kui nad on praegu ja õilis kavatsus — toetada lasteabiraha maksmise teel lasterikkamaid perekondi — tooks endaga kaasa hoopis vastupidiseid tulemusi.

Oleks veel mõeldav, et riigivõim seaduseandlikul teel annaks eesõiguse lasterikkaile perekondadele saada teenistust omavalitsusis, kuid ka selle vahendi tõeline väärtus on küsitav. Tegelikult elu vajadusi ja nõudeid on raske normeerida seadusnormidega ja kui üht normi on raske täita, siis katsutakse sellest ikka kuidagi moodi hiilida mööda. Pealegi oleks seetõttu teenistusse võetavate isikute valik tunduvalt piiratud, mis pole samuti soovitatav ja tekitaks asjatut nurnat. Ühtlasi oleks kohuslikul teel ametisse palgatud isik ametisse võtjale alati pinnaks silmas.

Kõige selle tagajärjel tuleb jõuda järeldusele, et lasteabiraha maksmine omavalitsusteenijaile omavalitsuste eneste poolt praeguse olundi juures pole teostatav. See tooks endaga kaasa paljudele omavalitsusile, eriti valla- ja aleviomavalitsusile ülesaamatuid raskusi, mille tagajärjel kannataks omavalitsuste edukas tegevus. Lasteabiraha maksmine omavalitsusteenijaile oleks aga õiglane, kuna omavalitsused täidavad samuti avalik-õigus-

likke ülesandeid, nagu riikki ja nende teenijad peaks seepärast olema üheväärses seisundis riigiteenijatega. Ka pole omavalitsusteenijate palgad suuremad, võrreldes riigiteenijate palkadega, arvatud välja mõned suuremad linnad. Selleks ei saa aga riigiteenijate lasteabiraha seaduse kohustust laiendada omavalitsusile, vaid selleks tuleb leida teisi teid ja võimalusi.

Üksikute omavalitsuste poolt on juhitud tähelepanu sellele, et valla- ja aleviomavalitsuste teenijaile peaks lasteabiraha maksmine toimuma ühe keskuse poolt. Selleks võiks olla kas riik või maaomavalitsused. Kuna maakonnaomavalitsuste reform võib teostuda juba lähemas tulevikus ja esialgse kava järgi maakonnad kui administratiivkeskused jääksid alles, siis oleks tõenäosim ja otstarbekohasim panna lasteabiraha maksmine nende maakondlike administratiivühikute peale. Selleks tuleks luua erifond või -kassa, kuhu laekuks summad iga aasta osalt riigi summadest ja osalt ka omavalitsuste eneste summadest. Selle fondi kaudu toimuks siis abirahade maksmine. Sissemaksud sesse fondi või kassasse ei võiks käia ülejõu ei riigile ega ka omavalitsusile. Sellelega oleks saavutatud maakondlik keskus, mille kaudu toimuks summade kogumine ja jaotamine ja selle tagajärjel oleks kulude koorem jaotatud kõigi, nii riigi kui ka üksikute omavalitsuste vahel ühtlaselt.

Võiks ka tulla kõnesse lasteabiraha maksmine omavalitsusteenijaile otsekohe riigikassast, kuid tegelikult on seda kindlasti raskem teostada.

Siin oleks tegemist kaunis suurte summadega, milliste väljamaksmine koormaks riigikassat tunduvalt. Teiseks pole ka mingit õiguslikku ega moraalselt alust nõuda, et riik peaks maksuma osa omavalitsuste administratsioonikulusid. Iga omavalitsus peaks kandma ikka ise oma kohustusi ja ei saaks nõuda, et riik peaks andma omalt poolt omavalitsusteenijaile toetusi. Seepärast poleks teostatav see moodus, kus riik peaks maksuma oma summadest omavalitsusteenijaile lasteabiraha.

EML nõukogu, kaalunud lasteabiraha maksmise küsimust omavalitsusteenijaile, asus seisukohale, et põhimõtteliselt tuleb pooldada lasteabiraha maksmist omavalitsusteenijaile, kuna omavalitsused täidavad samu avalik-õiguslikke ülesandeid, kui riigivõimigi ja seepärast peaksid omavalitsusteenijad evima võrdsed õigused ja kohused riigiteenijatega. Kuid seejuures

asuti seisukohale, et pole teostatav Riigiteenijate lasteabiraha seaduse laiendamine omavalitsusile selliselt, et omavalitsused peaksid need kulud katma oma eelarvest, kuna selle tagajärjel üksikud omavalitsused satuks raskusisse. Lasteabiraha maksmine omavalitsusteenijaile, eriti valla- ja aleviomavalitsusteenijaile, peaks toimuma ühise keskuse, kas või teatud maakondliku fondi kaudu, kuhu laekuks summad niihästi riigi toetusist, omavalitsuste vastavaist sissemaksest ja ka omavalitusteenijate eneste palgast teatud protsendilisel määral kinnipeetud summadest. See oleks midagi taolist pensionifondile ja sellesse summade laekumise korrale.

Ülaltoodud seisukohad tunduvad päris elulistena ja teostatavatena. Need on omavalitsustegelaste praktilisist teadumist saadud ja peaks sellega olema ka elulised ja otstarbekohased.

Kuna maakondade ümberkorraldus on alles päevakorral ja pole lõplikult kindel maakondlike ühikute arv ja nende ül-

dine korraldus, samuti ka linnade ja alevite vahekorrd tulevaste maakondlike halduskorraldustega, siis on käesoleval hetkel raske teostada sellise maakondliku fondi kaudu lasteabirahade maksmist omavalitsusteenijaile. Seepärast tundub, et küsimuse lõplik lahendus tuleks lükata edasi maakonnaomavalitsuste reformi teostamiseni. Kui on juba selge ja kindel maakondlike ühikute olelus ja nende korraldus, ühikute arv ja suurus, teiste omavalitsuste vahekorrd nende maakondlike halduskorraldustega, siis võib juba asuda konkreetsele lasteabirahade maksmise teostamisele omavalitsusteenijaile. Esialgu tuleb oodata maakonnaomavalitsuste reformi lahenemist ja seejärel asuda konkreetse seaduseelnõu väljatöötamisele. Kuna aga reformi teostamine pole kaugel, siis ei võiks olla enam kaugel ka lasteabirahade maksmise küsimuse konkreetne lahendamine. Ja selle lahendamine on vajalik ja nõutav juba õigluse seisukohalt, mida kirjutab ette riigi- ja omavalitsusteenijate üheõiguslikkus.

Omavalitsuste ülesandeid elukeskuste passiivse õhukaitse ettevalmistamisel.*)

E. Umbliä.

Tallinna linna gaasikaitse juhataja.

Nüüd vaatleme korraldusi elanikkude hoiatamiseks õhuohtude eest. Nende korralduste eesmärgiks on vältida üllatusmomente õhukallaletungi juures, mida õhuvaenlane taotleb kõigi võimalikkude abinõudega, et seeläbi suurendada kallale tungi mõjuvust. Seda soodustab kõigiti moodsate sõjalennukite suur kiirus ja me väike territoorium.

Kui me võtame moodsa pommilennuki kiiruseks 300 km tunnis ja elukeskuse kauguseks riigipiirist 200 km, siis jõuab lennuk elukeskuse kohale 40 minutit pärast riigipiirist ülelendamine. Ei märka aga me piiril asuvad õhuvaatluspostid vaenlase lennukit, vaid see toimub alles mõne sisemaal asuva posti poolt, on seda aega võib-olla ainult 30, 20 või 15 minutit. Niipalju aega on selleks, et teade õhuvaatluskeskusesse, sealt PÕK ringkonna staapi, sealt elukeskuse PÕK juhile, kes siis selle põhjal teeb korralduse elukeskuse häirimiseks. Aeg õhuvaenlase märkamisest õhuvaatlusposti poolt kuni häire levi-

miseni elukeskuses on PÕK seisukohast ebaproduktiivne aeg, nii-öelda „surnud“ aeg. Selle kümme-konnanu minuti jooksul, mis on veel jäänud järele õhuvaenlase ilmumiseni, peavad teostuma elukeskuses kõik ettevalmistused õhuvaenlase vastuvõtmiseks.

Õhuvaatlusteenistuse korraldamine väljaspool elukeskuse piire ja õhuvaatlusteadete toimetamine elukeskuse PÕK juhi kätte ei kuulu elukeskuse omavalitsuse ülesannete hulka. Niipea kui aga elukeskuse PÕK juht annab välja korralduse õhuhäireks, lülitub ka omavalitsus häireteenistusse. Elukeskuse PÕK juht annab häirekorraldused üldhäire akustiliste seadmete asupaigusse, neile organeile, kelle ülesandeks on elukeskuses häireteadet levitada igasuguste muude abinõude kaudu ja esmajärkse tähtsusega asutisile ja ettevõtetele.

Elukeskuse omavalitsuse ülesandeks on elukeskuse üldhäirimise akustiliste seadmete soetamine ja korraldamine, sa-

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 4 — 1935.

muti vastava personaali ettevalmistamine. Peale selle kuulub siia veel häiriteate vastuvõtmine ja levitamise korraldamine esmajärjekes tähtsusega omavalitsusasutis ja -ettevõtteis, nagu tuletõrje, haiglad, elektriijaam, veevärk ja omavalitsusasutiste juures organiseeritud PÕK meeskonnad.

Eeltoodust selgub muuseas, kui kiiresti ja laitmatult peab töötama häireteenistuse organisatsioon, et neid väheseid minuteid, mis on jäänud häire algusest õhuvaenlase ilmumiseni, kasustatakse produktiivselt ja seada PÕK organisatsiooni ja kogu elukeskust kaitsevalmis. Selles mõttes tuleb nii omavalitsusasutisi ja ettevõtteid, kui ka kodanikke valmistada aegsasti ette.

Ühtlasi võib kujutella, milline vastutus lasub õhuvaatlusteenistusel väljaspool elukeskust, mis ühelt poolt peab elukeskust hoiatama õigeaegselt ja teiselt poolt ei tohi seda teha mõjuva põhjusega.

Juhtumeid, kus elukeskusi on häiritud täiesti põhjusega, esines maailmasõja jooksul väga palju. Näiteks korraldati Boys' vastu 7 õhukalleitungi, kuid häire oli seal 300 korda; Dellingeni vastu korraldati ainult 6 õhukalleitungi, kuid häire oli seal 130 korda. Valehäired teevad õhukalleitungi moraalse mõju mitu korda suuremaks kui materjaalse.

Maskeerimise eesmärgiks on õhuvaenlasele rünnakute raskendamine või koguni võimatukstegemine sel teel, et rünnakuobjekte ja orienteerumispunkte varjatakse vaenlase vaatlemise eest mitmesuguste abinõude kaudu.

Maskeerimiseks on mitmesuguseid võimalusi. Õhuohtlikke objekte on võimalik teha raskmargatavaks sobiva ehitusviisi ja osava kohandamise kaudu ümbruskonnaga; näiliste ehitiste püstitamise kaudu, mida võib kergesti vahetada ära tõeliste märkidega, on võimalik petta lendurit; lõpuks võib ka kalleitungiobjekte kaitsta sel teel, et neid päevaajal varjatakse kunstlike udude ja suitsude abil, kuna õõseti jälle kustutatakse valgustus täielikult.

Maskeerimiskorraldused evivad erilise tähtsuse neis riikides kelle õhurelvastus on väike ja nõrk. Kahjuks pole sel alal küllalt teadumusi ja katselisi andmeid, et saada selget otsust nende korralduste mõjuvuse üle.

Loomulik maskeerimine hoonete kohandamise läbi ümbritseva maastikuga ja naaberhoonetega on teostatav ainult püs-

titatavate hoonete juures. Seejuures tuleb püüda sinnapoole, et üksikud valitsus- ja vabrikuhooned erineks ümbruskonnast võimalikult vähe.

Ka katuste värvimine kaitsevärvidega ja kiirestikasvavate puude ja muude kasvude istutamine ümbruskonnas raskendab lenduril üksikmärkide leidmist. Mõnel pool on mindud isegi niikaugele, et tähtsate märkide naabruses on püstitatud näilisi ehitisi, mida õhust on raske eraldada õigeist.

Paremaid varjamisvõimalusi pakub udu- ja suitsukatete tekitamine. Nende mõjuvuse kohta valitsevad küll praegu lahkuminevad arvamused. Mitmelt poolt väidetakse, et udu- ja suitsukatte abil võib lenduri silmade eest varjata teatud sündmust, mitte kunagi aga olundit. Katsed sel alal on praegu käimas ja suitsukatete tekitamise tehnika ja kasutamise taktika täienedes, võib sel alal loota tulevikus mõjuvaid tagajärgi.

Mis puutub aga elukeskuse maskeerimise öösel valgustuse kustutamise läbi, siis selle talitusviisi kohta on kõik ühel arvamusel. Maailmasõja ja PÕK manöövrite teadumused on näidanud, et valgustuse kustutamine on väga mõjuvaks abinõuks raskendada lendurile öösi märkide leidmist ja teha võimatuks sihitud pommeide allaviskamise. Tänapäeval seisab küsimus vaid selles, kuidas teostada valgustuse kasutamist otstarbekohaselt ja millisel määral tuleb valgustus kustutada. Tuleb arvestada seda, et lennukite suure kiiruse juures on suured piirkonnad alati õhuohus. Seepärast peab valgustuse kustutamine toimuma kahes järgus. Esijoonel tuleb õhuvaenlase liginemise korral õhusignaali järgi vähendada normaalvalgustust sellisel määral, et valguskuma, mis teeb suuremaid elukeskusi nähtavaks õhus mitmekümne kilomeetri kaugusel, kaob. Sellist piiratud valgustust nimetatakse häirevalgustuseks. Sel puhul tulevad katta tihedasti kõik valgustatud aknad, nii et ükski valguskiir ei tungi tänavale, kustutada reklaamtuled ja vaateakende valgustus, vähendada platsel ja liiklemiskeskusis valgustuspunktide arv, varustada varjudega välisvalgustuspunktid, katta kinni sõidukite laternad, nii et katmata jääb kitsas pilu.

Valgustuse kustutamise teine järk teostatakse õhuhäiresignaali järgi. Sel puhul tuleb teatud piirkondades kustutada täielikult kõik välistuled, nii et rünnatav elukeskus vajub täieliku pimeduskatte

alla. Tänavail jäävad põlema vaid üksikud varjatud lambid liiklemispuuna näitamiseks ja liiklemisõlmede hädavajalikemaks valgustamiseks.

Valgustuse kustutamise toetamine elukeskuses nõuab väga üksikasjalisi ja lähimõeldud organisatsioonilisi ja tehnilisi ettevalmistusi. Sel puhul tulevad esile raskused tänavliiklemises täielikus pimeduses ja kahtlematult astuvad tegevusse ka kuritahtlikud elemendid, et pimeduse katte all panna toime oma seadusvastaseid tegusid.

Vaatamata neile negatiivseile külile, jääb valgustuse kustutamine ikkagi väga mõjuvaks ja seejuures reaalselt teostatavaks elukeskuse kaitsemisel õhuohtude vastu. See on omavalitsuse tähtsamaid ülesandeid elukeskuse PÖK korraldamise juures, kusjuures elektri ja gaasivabrikud peavad valgustusvõrku valmistama tehniliselt ette automaatse ja kiire ülemineku teostamiseks ühelt valgusjärgult teisele. Iga üksiku asutise ja ettevõtte kohuseks on hoolitseda oma sisevalgustuse ümberkorraldamise eest vastavalt PÖK nõudeile ja valgustatud akende katmise ja välisvalgustuspunktide varjutamise eest.

Vaadeldes edasi mõjuvkaitsse korraldusi õhuohtude vastu, tuleb meenutada seda, et õhuvaenlane ähvardab elukeskust eeskätt lõhke- ja süütepommidega ja sõjagaasiga. Nende ohtude vastu tuleb kaitsta nii inimesi kui ka materjaalseid varu.

Mõningaid organisatsioonilisi korraldusi inimeste kaitsmiseks õhuohtude vastu, nagu selgitustöö, õhudistsipliin, hoiateenistus ja evakuatsioon on käsitletud ülal. Neile lisanduvad veel tehnilised kaitsekorraldused individuaalse gaasikaitsevarustuse ja kollektiivkaitsse korralduste, s. o. varjendite näol. Need on kulukad kaitsekorraldused, kuid päris nendeta ei saa ka läbi.

Individaalset gaasikaitsevarustust gaasitorbikute ja osalt ka gaasikindlate rõivaste näol vajavad esijoones need inimesed, kes võtavad aktiivselt osa elukeskuse PÖK teostamisest PÖK töömeeskondades või kes kuuluvad selliste asutiste ja ettevõtete koostisse, milliste tegevus ja eksploatatsioon peab õhukallaletungi korral jätkuma. Viimaste varustamine toimuks nende asutiste ja ettevõtete arvel, kuna elukeskuse üldiseks kaitseks ja oma asutiste kaitseks organiseeritud PÖK töömeeskondi varustaks omavalitsus.

Varjendite ehitamine on seotud suurte rahaliste kuludega ja seepärast on seda võimalik teostada ainult suurte reservatsioonidega ja piiratud ulatuses.

Meie ametlikud normid varjendite kohta (RT 78 — 1933) nõuavad, et varjendid oleks killu-, varisemis- ja gaasikindlad. Selliseid varjendeid on meil võimalik seada sisse ainult elukeskuste õhuohtlikemais rajoones ja tähtsaimate objektide juures, kuna vähemõhuhtlikes kohtades tuleb leppida ainult gaasikindlate ruumide sisseseadmisega, mis on teostatav võrdlemisi väikeste kuludega.

Varjendeid võib jaotada eri-, avalikeks ja eravarjendideks.

Eri- ja avalike varjendid on määratud elukeskuse PÖK juhtivate organite, töömeeskondade ja tähtsate ametiasutiste asupaiguks, mille tegevus peab jätkuma õhukallaletungi ajal. Nende varjendite kohta kehtivad ka esmajärksed nõuded nende pommikindluse suhtes. Suurem osa neist varjenditest tuleb seada sisse omavalitsusel. Nende hulka võiks lugeda ka varjendeid tähtsais omavalitsusettevõtete ja -asutis, nagu elektri ja gaasivabrikud, veevargid, haiglad ja abistamispunktid.

Samuti tuleb omavalitsusel seada sisse teatud arv avalikke varjendeid inimeste jaoks, kes õhukallaletungi ajal juhtuvad olema tänavail, turgudel, kinodes, teatris ja teisis suuremais rahvakoguniskohtades.

Varjendite sisseseadmise juures tuleb arvestada eeskätt olemasolevate eelduste ja võimalustega. Selleks on vaja koguda andmeid kõigi keldrite, maaaluste käikude ja üldse igasuguste maaaluste ruumide kohta, mis on kohased varjendite sisseseadmiseks. Sel teel on olemasolevate ruumide kasutamise kaudu võimalik säästa varjendite ehituskulusid; tuleb kanda vaid mõnesuguseid ümberehitus-, lisakindlustamis- ja sisseseadmiskulusid.

Uute, eriti suuremate hoonete püstitamisel elukeskuse õhuohtlikes rajoones on vajalik näha ette juba ehitusprojekti vastav ruum varjendi sisseseadmiseks. Varjendi ehitamine olemasolevasse hoonesse on palju tülilam ja kallim.

Hoonete, seadmete ja muude materjaalsete varade mõjuvkaitsset lõhkepommide vastu on raske teostada. Suurte, otsepihtavate lõhkepommide vastu pole üldse mingit kaitset. Prantslase Vauthier' arvamus järgi suudab üle 1000-kg lõhkepommide vastu kaitsta 20 m paksune mulla- või 4 m paksune betoonikord.

Nii suurte lõhkepommide massiline tarvitamine pole muudugi tõenäone; enamtarvitatavate lõhkepommide raskus kõigub vast 50—300 kg vahel. Kuid ka nende purustamisvõime on küllalt suur, et välised kindlustused ei suuda kaitsta hoonet otsepihtava pommi vastu. Mõnelt poolt soovitatud metallkaitsevõrgud ja puusõrestikkonstruksioonid suudavad vast aidata niipalju, et juhivad lennupomme otsesuunast kõrvale. Lõhkepomm on tavaliselt varustatud viitsüütajaga ja lõhkeb $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{20}$ sekundit peale pihtamise. Pommi keskmise lõppkiiruse 250 m/sek. juures läbib tema peale pihtamise veel 10—25 m pikkuse maavaheki, enne kui ta plahvatab. Süütevii-det võib meelevaldselt pikendada. Ehitustehniliste kaitsekorraldustena lõhkepommide vastu võiks tulla kõnesse väär-tuslikkude seadmete kindlustamine pom-mikildude vastu, varisemiskindlamate sõ-restikehitiste eelistamine uute hoonete ehitamisel ja nende varustamine nn. plah-vatusventiiliga, s. o. nõrgemate kohtade-ga ehitises, mille kaudu plahvatusgaasid pääsevad välja ja teevad hoones väikse-mat hävitustööd.

Asjaolu, millele aga tuleb panna eri-list rõhku, on hoonete kaitsmine süüte-pommide vastu, sest väiksekaaluliste mõ-juvtulega süütepommide massiline tarvi-tamine õhukallaletungi korral on täiesti kindel. Ei pruugi vist kirjeldada lige-malt seda hävitustööd, mida teeb elukes-kuses tuli, kui õhuvaenlasel õnnestub tek-kitada massilisi tulikahjusid.

Võitlemine tule vastu toimub passiiv-sel ja aktiivsel teel. Passiivse tulekaitse korraldustena tulevad kõnesse igasugu-sed abinõud hoonete tuleohtlikkuse vä-hendamiseks, nagu uute hoonete ehitami-ne tulekindlast ehitusmaterjalist, tuleoht-likkude puukonstruksioonide imbutami-ne ja katmine keemiliste leegikaitseva-

henditega, pööningute puhastamine tule-ohtlikest materjalist ja nende korrasta-mine vastavalt tulekaitse tehnilisile nõu-deile.

Aktiivne tulekaitse seisab tulepesade mahasurumises algidus koduste abinõu-dega ja tulikahjude kustutamises tule-tõrjemeeskondade poolt. Selleks on tar-vis suurendada tunduvalt tuletõrjemees-kondade olemasolevaid koostisi lisamees-kondadega, organiseerida tulekaitsesalku ametiasutiste ja ettevõtete juures, kor-raldada hoones tuletõrjevalvet, soeta-da tuletõrjemeeskondadele individuaalse gaasikaitse ja tulekaitse tehnilist varus-tust, korraldada meeste väljaõpet ja hoo-litseda küllaldaste veesaamise võimaluste eest tulikahjude kustutamiseks õhukalla-letungi ajal.

Materjaalseist varust tuleb sõjagaasi vastu kaitsta eeskätt toiduainete tagava-ru ja tarbevett. Paljud sõjagaasid, na-gu üperiit ja arsiinid mürgistavad elu-tarbeid ja muudavad neid täiesti tarvita-miskõlbmatuks. Mürgistatud elutarbed tulevad hävitada, mis toob endaga kaasa suuri majanduslikke kahjusid. Tuleb pi-dada silmas ka asjaolu, et pinevas olun-dis võib elutarvete normaalne juurdepool elukeskuse saada raskendatud mõneks ajaks või hoopis katkestatud ja selle ta-gajärjel võib kerkida esile toiduainete puudus. Seepärast tuleb kanda hoolt toi-duainete hoiukohtade sõjagaasi vastu kindlustamise eest, nende säilitamise eest gaasikindlais pakendeis ja nõudes, samu-ti tarbeveepunktide ja tagavarade kind-lustamise eest sõjagaasi vastu.

Lõpuks ei tohi unustada ka loomade kaitsmist lennupommide ja sõjagaasi vas-tu. Neid on soovitatav õhuohtlikest koh-tadest evakueerida ja nende asupaiku ja talle kindlustada sõjagaasi vastu niipal-ju kui see on võimalik.

(Järgneb.)

„Vörgli ime“.

A. Kaera.

Vörgl, Tiroolis asuv väike linnake, sai 1932./33. a. laiemalt tuttavaks oma „ka-durahaga“. „Vörgli imeks“ ristis kogu maailma ajakirjandus nähet, et pankroti lävel olev linnake kohe pärast kaduraha tarvituselevõtmist toibus silmanähtavalt kriisi uimast. Prantsuse, Ameerika, Itaa-lia ja teiste maade ajakirjandus kirjeldas

pikalt ja laialt, kuidas Vörgli nupukas linnapea päästis oma linna rahanduskrah-hist ja tööpuudusest.

„L'illustration“, prantsuse soliidseim ajakiri, saatis kohale oma erikirjasaatja. Irwing Fisher, kuulus Ameerika majan-dusteadlane, saatis oma assistendid koha-peale uurima asja. Hiljem tunnustas ta

avalikult õigeiks need põhimõtted, millele oli rajatud Vörgli katse, ja propageeris sama ka Ameerikas. Prantsuse poliitik ja riigimees Daladier võttis vaevaks samuti sõita Vörgli, et veenduda kohapeal, kas pole ajakirjanduse teated liialdatud (niivõrd üllatavad olid katse tagajärjed). Jõudnud koju tagasi, pidas Daladier ühel kongressil tulise kõne, milles nõudis katse kordamist Prantsusmaal, ja lubas eeskätt oma valimisringkonnas korraldada samasugust katset.

Me toome selle loo algallikate järgi, kustustades selleks Vörgli linnaepa enda kirjutist tema aktsiooni tagajärgedest, ja Vörgli linna aruandest võetud statistilisi andmeid. See oleks vast parim „asitõendus“ teoreetiliste vaidluste juurde, kas majanduskriisi lahendamine on võimalik ainult rahvusvaheliselt („kullastandardi abil“, nagu seda soovivad suurpankurid) või on tervendamine võimalik ka nii-öelda lokaalsete abinõudega, sõltumatult kõigist „maailmakonverentsist“, kus küll peetakse palju kõnesid, mille tagajärgi aga maailm on seni oodanud asjatult.

* * *

Vörgli kodanikkude maksuvõlad omavalitsusele olid 1932. a. alguseks 120 000 šillingit. 1932. a. esimesel poolel laekus makse kõigest 3000 šillingit. Töötute arv näitas järjekindlasti kasvu. See oli lühidalt Vörgli seisund enne kaduraha käivitamist.

8. juulil 1932 otsustas linnavolikogu, linnaepa ettepanekul, lasta käiku negatiivse protsendiga töötähed, mis iga kuu kaotasid 1% oma väärtusest. Sellega taheti panna raha „liiklema“, sest raha, mis oma väärtust järjekindlasti kaotab, ei peaks keegi kinni, vaid annaks ta välja. Raha liikvelolek aga loob töövõimalusi ja see oli raha väljaandjate eesmärk.

Esimene „töötähtede“ emissioon toimus 1800 šillingi suuruses, linnateenijate paljaks (need nõustusid vabatahtlikult võtma vastu „töötähti“, kuna viimaste vastuvõtmine polnud tehtud sunduslikuks). Samal ajal deponeeriti sama suur summa riigiraha panka, töötähtede likvideerimise kindlustuseks. Juba mõne päeva pärast olid töötähed valgunud linna kassasse tagasi. Maksud, mille sissenõudmine tekitas varem raskusi, laekusid nagu iseenesest töötähtedena. Omavalitsus kustustas nüüd seda summat linna kassasse kogunenud ja tasumist ootavate arvete tasumiseks, lastes tähed jälle liikvele. Va-

hepeal olid töötähed omandanud elanikkonnas juba populaarsuse ja liikusid ka kodanikkude vahel maksude õiendamiseks, ka linna lähemas ümbruskonnas.

Juba 11. juulil, s. o. 3 päeva pärast võimaldus linnavalitsusel alustada tööd, mis seni rahapuudusel ootasid asjatult teostamist. Rida kanalisatsiooni- ja sillutustöid, 31 222 šillingi 42 krossi väärtuses, leidsid teostamist töötähtedega. Sellele järgnes kohe uus ehitusprogramm 43 385 šillingi 61 krossi ulatuses ja rida mitmesuguste, kaua järke oodanud kavatsuste teostamisi, milliste väärtus ulatus 102 197 šillingini 13 krossini.

Kõik need tööd tasuti eranditult töötähtedega, mis liiklesid nii kiiresti, et ka intensiivseimal tööperioodil ei tõusnud nende üldemissioon üle 12 600 šillingi. Siin polnud mõõduandev niivõrd raha hulk, kui selle ringkäigu kiirus.

Samal ajal selgus, et linnamaksu laekus 1932. a. lõpuks 74 093 šillingit eelmise aasta 56 341 šillingi vastu. Maksuvõlad aga vähenesid ja neid laekus eelmiste aastate arvel 77 327 šillingit.

Vörgli linnaepa M. Unterguggenberger kirjeldab oma töötähtede aktsiooni tagajärgi järgmiselt:

„Kogu aasta kestnud prooviaja järele on tagasivaade selle katsetuse tulemusile ja teadumusile otstarbekohane, kusjuures võib erapooletult märkida järgmist:

Töötähed on küllalt kohased täitma raha funktsioone igas suhtes sama hästi kui senine raha, ringkäigu kiiruse tõusu mõttes aga veelgi paremini. Pole osutunud mingeid raskusi maksuliiklemises. Pole olnud ühtki kaebust selle üle ja võib rahulikult öelda, et see sead on juba lühikese ajaga võitnud elanikkonna poolehoidu: eelistus, mis pole saanud osaks ühelegi, valitsusilt kui hästi tahes mõeldud, abinõule hädakorra võitmiseks.

Edasi võib pidada tõendatuks, et töötähti võib käivitada igal pool: kogukonnas, maal, riigis, sõltumata ümbrusest ja oludest. Lähikäigu tõusu mõttes on mõju seda parem, mida suurem on liiklemispiirkond.

Teise vääringu olelus (kehtiv kullavääring) ei takista sisseseadmist. Võib nentida, et mõlemad rahasüsteemid vähimagi hõõrumiseta, püsivad rahulikult kõrvuti, ilma et üks süsteem takistaks teise funktsioneerimist, vaid ennem toetavad ja täiendavad üksteist. Kaduraha ehk töötähtede liikvelt ära korjamine, just nagu nende sisseseadmine, on võimalik

igal ajal ja igas olundis 8 päeva jooksul.

Töötähilt oodatud raharingkäigu kiirenemine on käesoleval Võrgli juhtumil osutunud tõeks ja nimelt suuremal määral, kui juleti oodata, arvestades Võrgli piirkonna väiksust ja temas valitsenud kriisi sügavust. Siinjuures on just see katse näidanud, et on täiesti võimalik elustada ja kiiresti viia edule ka sellist kriisipesa, nagu seda on Võrgl ja selle ümbruskond.

Töestuseks olgu järgmine arvudepilt, milles vastastikku seatud kogukonna majapidamise sissetulekute arvud 1931. a. (enne töötähtede sisseseadmist) ja 1932. a. (pärast töötähtede sisseseadmist), kusjuures tuleb tähendada, et võrdselt kogukonna majapidamisele elustus ka eramajapidamine. Nii laekus kanalimakse 1931. a. 5193, 1932. a. — 16 238 šillingit, mitmesuguseid makse 1933. a. 2432, 1932. a. — 20 337 šillingit.

Ülaltoodud arvude kohta peab tingimata tähendama, et siin on tegemist vaid sissetulekutega jooksva aasta arvele ja et siin pole mingeid sissetulekuid eelmiste aastate võlgade arvele. 1931. a. järelejäänud suurte võlgade summast — 83 000 šillingit — laekus 1932. a., peale eeltoodud arvude, 77 327 šillingit.

Alla tuleb kriipsutada asjaolu, et ülaltoodud arvud sisaldavad ka sissetulekuid hilinevad võlgade arvele. Peale selle on edu õigeks hindamiseks tähelepanuväärt, et Võrglil puudus nimetatud ajal igasugune majanduslik tugipunkt. Linnas ja ümbruskonnas oli ligi 1500 töötut, kes osalt juba 1930. ja 1931. a. kaotasid töö ja 1932. a. ei kuulunud tulumaksustamisele. Liiduraudtee küttemaja oli elektrifitseerimise tõttu juba 1929. a. likvideeritud. Turism ja muud sellised sissetulekuallikad puudusid Võrglis.

On tõsiasi, et välismõjude tõttu Võrgli kogukonna halvenenud majandusolund pole 1932. a. rahanduse tervenemise tõttu ainult tehtud tasa, vaid isegi suuresti paranenud. Paranenud olund sularaha laekumisel jooksvale arvele ja vanade võlgade arvele andsid kogukonnale tarvilikke summasid palkadeks hädaabitööde teostamisel, milliste summade piiratus teeb võimalikuks selliste tööde teostamise enamiku kogukonna juures.

1932. a. kogukonnas teostatud hädaabitööd maaehitusameti aruande järgi, kelle järelevalvel korraldati tööd, maksusid 93 795 šillingit. Peale selle ei sisalda see arv kogukonnamaja ümberehitamiseks,

hüppetorni ja veebasseini ehitamiseks, tarvitatud summasid, nii et 1932. a. häda-korra parandamiseks kulutati ühiskondlikele lisatööle veel üle 100 000 šillingi.

Tähelepanuväärt siinjuures on see, et pakutud töö tõttu säästeti toetus ja et vaestehoolekande kulud 1932. a. olid ümarmarguselt 15 000 šillingi võrra vähemad 1931. a. omist.“

Nii kirjeldab asja Võrgli linnaeja. Võrgli aktsiooni õnnestumise põhjuseks oli asjaolu, et kaduprotsendiga raha liikles mitu korda kiiremini, kui harilik raha, elustades sellega majanduselu. Teine põhjus oli raha kohalik iseloom: see hoidis kogu rahahulga liikvel kodurajoonis ja seepärast raha kiirest liiklemisest põhjustatud majanduslik elavnemine teostus püsivalt samas rajoonis, tõstes teda elava saarena välja surmaunne vaibunud ümbruskonnast. Võrgli katse näitas, et raha ringlemise kiirus võib saata korda imet. Ta näitas veel, et raharingkäigu ummistus ja selle kogunemine nii-öelda „sukasäärde“ deflatsiooni ajajärgul on kõrvaldatav, kui raha kaduprotsendiga sunnitakse olema liikvel. Võrreldes väeringute „ümberhindamiste“ kahjudega, mis sellisel juhtumel on pea paratamatud, on kaduprotsent rahal palju humaansema iseloomuga vahend.

* * *

*

Oleks võinud arvata, et Võrgli linnaeja ja volikogu on pälvinud suurimat kiitust ja au. Kuid tavaliselt pole prohvetid oma kodus aus. Nii ka siin. Juba 22. juulil, s. o. 2 nädalat pärast volikogu vastavat otsust, tuli ülemuse poolt esimene ärev järelepärimus, kas Võrgli omavalitsus ikka tõesti on rikkunud natsionaalpanga rahaprivileegiumi (§ 122). Nimelt varustab Austrias, nagu mitmes teiseski riigis, kodanikke ja majandust rahamärkidega (riikliku väeringuga) mitte riik ise, vaid see õigus on antud monopolina aktsiaseltsi kätte, nimelt „A./G. Nationalbank“.

Nüüd algas äge sulesõda Võrgli, Kuffsteini ringkonnavalitsuse ja Tirooli maavalitsuse vahel, mida Viinist õhutas „A./G. Nationalbank“. Kuigi ringkonnavalitsus püüdis oma ringkonnas asuva Võrgli algatust kaitsta, ei aidanud enam mingi vägi. Ka mitte Võrgli omavalitsuse väited, et käesoleval juhtumil ei saa olla juttu rahaprivileegiumi rikkumisest, sest töötähtede vastuvõtt pole sunduslik, neil puudub väeringu nimetus, kuna nende ni-

metus oli „Arbeitsbestätigung“ ja nad olid määratud vaid kohalikuks liiklemiseks.

Kõik need vaidlused aitasid ainult võita pisut aega, kuni 5. jaanuaril 1933 tuli kategooriline käsk: kõrvaldada liikvelt töötähed. Ei hoolitud sellest, millised tulemused olid asjal, vaid tähtis oli ühe aktiivselt „au solvamine“, kellele privileegiumiga olid kindlustatud ta õigused.

Meil Eestis on sama idee leidnud tähelepanu Tallinna linnaomavalitsuses, kus volikogu rahanduskomisjon samuti on võtnud ühelhäälel vastu kaduprotsendiga töötähtede käivitamise kava. Kuna aga ka

meil asja teostamisel mitmed puhtformaalsed takistused ees, pole see otsus seni veel leidnud teostamist. Arvestades aga asjaoluga, et pea kõik me omavalitsused evivad järjekorras hulk teostamatu kavu, mida ei saa teostada rahapuudusel, ja et riigilt kõigeks raha paluda ikkagi piinlik, oleks soovitatav, et selliste omaabiaktsioonide teostamise võimalused, nagu seda teostas Võrgl, muutuks meil kergemaks ja leitaks võimalusi kõrvaldada „formaalsed“ takistused. Miks ei peaks meil kasulik olema see, mis oli kasulik Võrglile? Ja seda, mida tõestas Võrgl praktiliselt, ei saa lükata ümber teoreetiliselt.

Eesti Linnade liidu tegevusest.

Eesti Linnade liidu juhatuse koosolek peeti 19. septembril 1935.

ELL esimees A. Uesson, avades koosolekut, meenutas, et täpselt 15 aastat tagasi, s. o. 19. septembril 1920, peeti ELL asutamiskoosolek, ja tänas ELL juhatuse liikmeid senise sõbraliku koostöö eest ELL sihtide ja eesmärkide taotlemisel.

ELL juhatuse liige A. Marama tervitas ELL juhatuse liikmete nimel ELL esimeest A. Uesson'i, abiesimeest K. Luik'e ja juhatuse liiget F. Sui't'i, kes on töötanud ELL juhatuses vahetpidamata 15 aastat, soovides neile jõudu ja tahet jätkata sama edukalt senist tööd ELL juhatuses.

Seepeale tänas juubilaride nimel A. Uesson, öeldes, et vaadates tagasi möödunud 15-aastasele teotsemisele ELL juhatuses, on saavutatud tulemuste tähtsaimaks eeltingimuseks olnud ikka ja alati üksmeel, ja see kestku ka tulevikus, kindlustades seega edu edasisele tööle me kodumaa linnade ja alevite hüveks.

Praegukehtiva keeleseadusega on keelatud tarvitada võõrkeeli muuseas ka äri-siltidel ja söögikaartidel. See aga puudutab linnu, kes on huvitatud turismist ja selle arendamisest, sest Keeleseaduse kehtimajäämisel praegusel kujul võib katkeda välismaiste turistide juurdevool meie maale, eriti kuurortidesse.

Küsimuse põhjalikuks kaalumiseks ja ELL juhatuse kaudu vastava ettepaneku tegemiseks Vabariigi Valitsusele otsus-

tati moodustada komisjon koostises A. Uesson, H. Alver ja O. Kask.

Siseministeeriumi Omavalitsuste osakond saatis ELL seisukohavõtmiseks ära kirjad Viru ja Võru Ajutise Maavalitsuse kirjust praegukehtiva veneaegse kaubandusliikude asutiste, lao- ja kontoriteenijate normaalpuhkeaja kindlustamise seaduse muutmise asjas.

Arutanud küsimust, otsustati asuda seisukohale, et veneaegne, nüüd juba iganud seadus vajab muutmist, eeskätt selles mõttes, et avardataks omavalitsuste õigusi sündmääruste väljaandmisel kauplemisaja reguleerimiseks kohalikkude olude kohaselt.

Peale selle oleks soovitatav muuta seadust veel selliselt, et ajalehekioskid ja autobustejaamus asuvad kioskid võiksid olla avatud ka suuril pühil, nagu uueaastapäeval, vabuspäeval, ülestõusmis- ja jõulupühade esimesel päeval jne., kuid jällegi sel määral, kui seda nõuavad kohalikud olud.

Mis aga puutub kauplemisaega maal — valdades, siis tuleks see ühtlustada, kuna olud maal pole suuresti lahkuminevad.

Siseministeeriumi Omavalitsuste osakond saatis ELL seisukohavõtmiseks ära kirja Muusikamuuseumi Ühingu kirjust tema poolt korraldatavate ettekannete lõbustusmaksust vabastamise asjas.

Kaalunud küsimust, otsustati asuda seisukohale, et kui vabastada omavalitsuste heaks võetavast lõbustusmaksust mainitud ühingu poolt korraldatavaid ettekandeid, tuleks seda teha ka kõigi teiste

kultuurilisi sihte taotlevate organisatsioonidega, sest Muusikamuuseumi Ühingu eelistamine pole küllalt põhjendatud. See aga vähendaks lõbustusmaksust saadavaid tulusid miinimumini ja nõrgestaks tunduvalt linnade ja alevite rahanduslikku olundit, näitamata uusi tuluallikaid, millega katta tekkivaid puudujääke. Pealegi on lõbustusmaksuga võimalik kontrollida ettekannete sisu.

Mitte aga eitades Muusikamuuseumi Ühingu õilsaid sihte me rahvuskultuuri arendamisel ja rahvusliku omapära säilitamisel, peaks tähendatud ühingu poolt korraldatavate ettekannete lõbustusmaksust vabastamine jääma ka tulevikus iga omavalitsuse otsustada, kellest suur osa on seni vastavad ettekanded vabastanud.

Teedeministerium saatis ELL arvamuse avaldamiseks uue jõuvankriteseaduse kava.

Arutanud seda, otsustati pidada soovitavaks anda uue seaduse § 6 järgmine redaktsioon:

„Jõuvankrid, mis maksustatud käesoleva seaduse alusel või mis käesoleva seaduse põhjal maksust vabastatud, ei kuulu maksustamisele vastavate omavalitsuste maksuseaduste alusel. Samuti on keelatud liiklemislubade andmisel kontsessioonimaksu võtmine, peale vastavas eriseaduses ettenähtud juhtumite.

Jõuvankrijaamade ehitamiseks ja jõuvankrite seisukohtade korrashoidmise eest võivad omavalitsused võtta liinipidajailt erimaksu, mille alused ja normid kinnitab teedeminister.“

§ 17 tuleks täiendada järgmiste punktidega:

„4) Linnades tänavate ja platside kasutamise ja neil liiklemise alused ja korra määravad linna-, resp. aleviomavalitsused vastavate sundmäärustega.

5) Linna-, resp. aleviomavalitsusil on õigus anda täiendavaid määrusi jõuvankrite tehniliste nõuete kohta.“

Peale selle tuleks linna liiklemise kontrollametnikele anda samad õigused, mis on teedeinsenerel ja teemeistrel, muutes Kriminaalkohtupidamise seaduse § 960¹ järgmiselt:

„Õigus administratiivkorras karistada Kriminaalseadustiku § 230 ettenähtud süüteo ning jõuvankrite ja liiklemise kohta käivate sundmääruste rikkumise eest kuulub Teedeministeriumi Maanteedevalitsuse direktorile ja inspektoreile ja oma-

valitsuste teedeinsenerile ja teemeistrelle, kelle jaoskonnas süütegu saadetud korda.“

Ühtlasi otsustati paluda, et pandaks uuesti kehtima endine, enne 6. veebruarit 1935 kehtiv jõuvankrimaksu jaotamise viis, s. o., et jõuvankrimaksu jaotataks omavalitsuste vahel vastavalt nende piires asuvate jõuvankrite arvule ja bensiinilt võetav maks — proportsionaalselt elanikkude arvudega, kusjuures tuleks ka vältida summade edasi-tagasi ülekandmist ja anda need otse omavalitsusile kandmata teedekapitali arvele.

Teedeministerium saatis ELL arvamuse avaldamiseks jõuvankritega kestva ühenduse pidamise ja vabaveo korraldamise seaduse eelnõu.

Arutanud seda, otsustati asuda seisukohale, et tuleks redigeerida ümber seaduse eelnõu § 7, lõik II järgmiselt:

„Linna administratiivpiires kinnitab liinide võrgu linnavalitsus“;

§ 8, viimane lause — „Loa väljaandmisel kuulatakse ära liinipidajate ja vastavate linnavalitsuste arvamused“;

§ 14, p. 1 — „juhtumil kui raudteevalitsus või vastav linnavalitsus linna piires võtab enda kätte liinide eksploatatsiooni“;

§ 24 ettenähtud kontsessioonimaksu teedekapitali heaks oleks otstarbekohane muuta progressiivseks;

§ 27, lõik I tuleks täiendada sõnadega „vastava linnaomavalitsuste poolt sellekohaste määruste järgi“, lõik III, pärast sõna „poolt“ sõnadega „kokkuleppel vastava linnavalitsusega“;

§ 30 tuleks redigeerida ümber järgmiselt: „Teedeminister määrab:

1) reisijatejaamus, peatuskohtades ja ooteruumes äride lahtioleku aja vastavalt liiklemise tarvidusele, nende äride väljaandmise alused ja korra;

2) liini hoonete tarvitamise korra.

Muus osas alluvad einelauad kui ka üldse ärid neis ruumes kohaliku omavalitsuse poolt antavaile sundmäärusile.“

§ 35, lõik II, teine lause — „Teedeminister võib nõuda sõiduplaani muutmist, kui see vajalik teiste veoteetvõtete sõiduplaanidega kooskõlastamise otstarbel“;

§ 36 tuleks muuta selles mõttes, et jõuvankrite peatuskohti, jaamu ja ooteruume ehitavad ja hoiavad korras vastavad omavalitsused, kes kataks sel otstarbel tehtud kulud autobuste seisukohtade eest võetavast platsimaksust saadud summadega.

§ 39, sõltuvalt § 36 uuest redaktsioonist tuleks ka muuta. Jääb aga § 36 muutmata tuleks § 39 täiendada järgmise lõiguga: „Linnades võib § 36 tähendatud ehitisi ja seadmeid püstitada ainult linnavalitsuse nõusolekul“;

§ 62 tuleks täiendada lõiguga: „Loandjail on õigus piirata oma administratiivpiires teotsevate vabaveo-sõiduautode arvu“;

§ 154 tähendatud liiklemiskomitee koostist tuleks täiendada ELL esindajaga.

Siseministeeriumi Omavalitsusteosakond saatis ELL seisukohavõtmiseks Kaubandus-Tööstuskoja kirja kinode lahtioleku aja kohta.

Arutanud küsimust, otsustati pida soovitavaks lubada kinodel töötada suurel neljapäeval, palvapäeval ja surnutepühal, kuna töötamine peaks olema keelatud suurel reedel, vaikselt laupäeval ja ülestõusmis-, neli- ja jõulupühade esimesel päeval. Neil päevil, mil oleks lubatav töötamine kinodel, peaks olema lubatav korraldada ka teatrietendusi ja kontserte.

Eesti Tuletõrjeliit tegi ELL ettepaneku astuda Eesti Tuletõrjeliidu liikmeks.

Kaalunud seda, otsustati tunnustada see soovitavaks ja esitada sellekohane ettepanek ELL esindajatekogule.

II Balti riikide linnadeliitude konventsil vastuvõetud resolutsioonid otsustati esitada siseministrile.

Rahvusvahelise linnade- ja kohalike kude valitsuste liidu järelepärimusele Londonis asuva rahvusvahelise elamukultuuri ja linnade hoonestamise ühingu ja Saksamaal asuva korterindust käsitleva ühingu liitumise asjas otsustati teatada, et ELL pooldab täielikult kahe paralleelselt töötava rahvusvahelise organisatsiooni liitumist või vähemalt nende töö koordineerimist.

Otsustati korraldada oktoobris 1935 supellinnade linnapeade nõupidamine, kutsudes sellest võtma osa ka teisi turismist huvitatud linnade linnapäid.

X linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päeva otsustati korraldada novembris 1935. Asukoha määramine jäeti ELL esimehe hoolde.

Komisjon linnade rahanduse ümberkorraldamise põhialuste väljatöötamiseks valiti A. Uesson, H. Avikson ja F. Suit.

ELL esindajatekogu koosolek ELL 15-aasta juubeli puhul otsustati pidada 24. oktoobril 1935 Tallinnas.

Kroonika.

ELL juhatuse liige Rudolf Moormann 20 aastat riigi- ja omavalitsusteenistuses.

7. oktoobril 1935 võis vaadata tagasi oma 20-aastasele riigi- ja omavalitsusteenistusele ELL juhatuse liige Rudolf Moormann.

Rudolf Moormann sündis 8. aprillil 1892 Tallinnas. Peale alg- ja kommertshariduse omandamist, astus 1915. a. sügisel end. vene sõjaväkke. Lõpetanud Irkutski sõjakooli, võttis osa maailmasõjast. 1917. a. sügisel astus Eesti rahvusväeossa — 3. Tallinna polku. Vabadussõjast võttis osa soomusrongel. Alates juulist 1919 teenis piirivalves. 1930. a. siirdus omavalitsusteenistusse — Tallinna Linna Majandusosakonna juhatajaks. On praegu Tallinna Linna Revisjonikomisjoni esimees ja Linna Panga nõukogu abiesimees. Eesti Linnadeliidu tegevusest võtab agaralt osa selle juhatuse liikmena.

Juubilar pole jäänud eemal ka pealinna seltskondlikust tööst. Nii on ta aktiivselt tegev kaitseliidus, „Estonia“ teatri juhatuses, Krundi- ja Majaomanikkude Seltsis ja mujal. Juubilarile veel kauaks tahet ja indu senise viljaka tegevuse jätkamiseks!

Tallinna linnanõunik Peeter Sisask 50-aastane.

Peeter Sisask sündis 20. oktoobril 1885 Öisu vallas. Lõpetanud 1906. a. Tartu reaalkooli, astus Riia politehnikumi, mille lõpetas 1911. a. ehitusinsenerina. Seepeale teenis vene sõjaväes 1. aprillini 1918. Sama aasta lõpul astus Eesti kaitseväkke, kus teenis lühema vaheajaga Kaitseväe Varustusvalitsuse Ehitus- ja Korterosakonnas. Riigivanema otsusega määrati Tallinna linnanõunikuks, alates 1. maist 1934, millisel kohal püsib prae-

gugi, juhtides asjatundlikult ja suure andumusega Tallinna Linna Ehitusosakonda. Teenete eest on Peeter S i s a s k'ile annetatud I liigi 3 järgu Vabadusrist ja rahaline autasu. Sünnipäevalapsele palju jõudu ja tervist edasitöötamiseks oma armastatud tööpöllul!

Korteriiürid Soome linnades.

Soome sotsiaalministeeriumi sotsiaalne uurimisbüroo kogub peale muu andmeid üüride kohta Soome linnades.

Kuna Soomes loetakse nn. üüriaasta alguseks 1. juuni, siis kogutakse ka andmeid üüride kohta vastavalt nimetatud ajale.

Kogutud andmeist nähtub väga suur üürihindade vahe üksikuis linnades. Kalleimad üürid endastmõistetavalt on müüdi Helsingis. Helsingile järgneb Kotka, siis Tampere, Turu, Sortavala, Viiburi jne. Odavamad üürid esinevad Savonlinnas ja Käkisalms, ligi 60% odavamad kui Helsingis.

Helsingi kõrged üürid on tingitud peamiselt sealsete korterite eeskujulikust mugavusest, millised vähemais linnades puuduvad.

Helsingis näiteks on kadumas vannideta korterid, isegi 1-toalised on oma vann või dušš, keskkütte, gaasiköök jne.

Keskmine kuuyüür Smk. 1. juunil 1935.

Linn	Köök-tuba	Köök ja tuba	Köök ja 2 tuba	Köök ja 3 tuba
Helsingi	282,2	461,5	779,6	920,5
Turu	204,1	332,2	500,8	663,4
Viiburi	158,4	275,1	434,2	614,1
Savonlinna	120,7	201,0	335,0	520,5

Nagu aasta-aastalt toimetatud uurimused näitavad, olid üürid Soomes peaaegu üldiselt kõrgeimal tasemel 1929. a. Sellest ajast on üürid püsivalt alanenud, kuid käesoleval aastal on märgata paiguti pisut tõusutendentsi, mis nähtub alljärgnevast tabelist:

1 toa ja köögiga korteri keskmine üür 1. juunil 1929—1935.

Linn	A a s t a d						
	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Helsingi	720,6	626,4	593,4	544,1	504,6	464,3	461,5
Turu	453,2	418,2	388,4	361,7	348,5	327,7	332,2
Viiburi	350,1	345,8	344,0	339,7	293,8	276,1	275,1
Savonlinna	285,0	287,2	271,0	197,4	193,5	182,3	201,0

A. G.

Lastearsti ametiseseadmine Tampere.

Linna lastearsti ametisse kutsuda tegi ettepaneku Tampere linnavalitsuse poolt moodustatud vastav komitee. Lastearsti ülesandeks oleks järelevalve valmivas Hatanpää haiglas lastejaoskonna üle, kuna peale selle kuuluksid tema tegevuspiirkonda ka lastepolikliinikud, laste terviseline järelevalve lastepäevakodudes ja lastekaitse suvikolooniais. Senini on need ülesanded kuulunud teistele arstetele. Ühtlasi tegi sama komitee ettepaneku asutada erilise kooliarsti-instituudi, kelle ülesandeks jääks laste terviseline järelevalve rahvaskoolis ja tööstuskoolis.

Hoonestamiskeeld Pori ümbruskonna kohta.

Hoonestamiskeeld pandi kehtima Pori linna ümbruskonna kohta, kuna on töötatud välja vastav hoonestamisplaan, mille valmistamine tehti ülesandeks lääni maamõõtjale. Sellega püütakse vältida kaootiliste asulate tekkimist linna ümbrusse.

Rahvakaitsekomitee moodustamine Lahtis.

Rahvakaitsekomitee otsustas moodustada Lahti linnavalitsuses, koostises linnavalitsuse esindajad, linnaarhitekt, linnainsener, elektriijaama insener, linnaarst, linna tuletõrje ülem, politseimeister, esidajad gaasikaitseorganisatsioonist, kaitseleiidust ja kaitsevæest igapäheist üks.

Uue elektriijaama ehitamine Oulus.

Uue elektriijaama ehitamise küsimust arutas Oulu linnavalitsus. Senini on linnal olemas oma elektriijaam, mis aga ei suuda enam rahuldada kõiki nõudeid, kuna linn ja ühes sellega ka elektrivoollu nõudmine on kasvanud. Elektriijaam, mis kuulub otse linnale ja on vahetus ühenduses linnaga, pakub suuremat käivituskindlustust ja mitmet muud tähtsat soodustust, nagu töövõimalust linna elanikele jne. Selline oma jõujaam koondab enese ümber tööstusi väga tihedasti ja seda on võimalik kergesti kohandada muutuvaile oludele, kuna seda on võimalik laiendada vajaduse kohaselt. Seepärast ei tule pooldada voolu võtmist mõnelt suuremalt voolutootjalt, vaid linn peaks ehitama omale elektriijaama linnale kuuluva Merikoski joa juurde. Esialge kulude eelarve näeb ette umbes 18 000 000 Soome marka kulu, millest 5 000 000 Smk. läheks tööliste paladeks.

Uus elektrivoolu-majapidamistariif Loviisa.

Elektrivoolu-majapidamistariifi kinnitas Loviisa linnavolikogu 13. veebruaril 1935. Selle järgi maksub esimene osa 3,5 Soome marka ja teine osa 1 Smk. kilovatttund, kusjuures esimese ja teise osa vahepiir on erinev vastavalt korteri suurusele. Nii algab odavam tariif peale 1-toalisil kortereil üle 45 KWh tarvituse, 1 toa ja köögiga kortereil — üle 60 KWh, 2toa ja köögiga—üle 90 KWh, 3 toa ja köögiga—üle 135 KWh jne., nii et 8-toalisil kortereil odav vool algab alles üle 500 KWh suuruse tarvituse puhul.

Aiandusameti moodustamine Raumas.

Linna parkide ja istandikkude eest hoolitsemiseks moodustas Rauma linnavalitsus erilise aiandusameti, kes koostub viiest liikmest. Peale olemasolevate parkide ja istandikkude eest hoolitsemise kuulub ameti ülesandesse ka nende laiendamine ja aiandustöölise palkade normeerimine, et need poleks madalamad üldiseist linna tööliste palkadest.

Kantseleilõivutariifid Kokkolas.

Kantseleilõivu otsustas Kokkola linnavolikogu võtta protokollil väljavõtete esimeselt poognalt 12 Smk. ja 8 Smk. igalt järgmiselt poognalt ja ärakirjadelt — 10 Smk. esimeselt ja 6 Smk. igalt järgmiselt poognalt.

Loviisa administratiivpiiride laiendamine

Linna administratiivpiiride laiendamist nõudis Loviisa linnavolikogu, nii et väljaspool linna piire asuv Valkomi sadama ümbrus võetaks linna piiresse. Otsust põhjendatakse asustamise korraldamisega ja sadamapoliitika sihtidega.

Joensuu varustamine elektriga.

Linna varustamise suhtes elektrivooluga otsustas Joensuu linnavolikogu pikendada lepingut Repola Wood o.ü. 1. septembrini 1937, üldjoonis senisel tingimusil, kuid siiski astudes läbirääkimisette mõnede punktide muutmise asjas. Ühtlasi kaaluti asja arutusel küsimust, kas mitte minna üle Imatra voolule, kuid ei peetud seda käesoleval juhtumil soovitatavaks, sellega seosesolevate suurte kulude tõttu.

Uus veetariif Raumas.

Linna veevärgi veehinna määras Rauma linnavolikogu kindlaks järgmiselt: kui aastane tarvitus on kuni 500 m^3 — 7 Soome marka m^3 , 500—800- m^3 aastase

tarvituse juures — 6 Smk. m^3 ja üle 800- m^3 aastase tarvituse juures. — 5 Smk. m^3 . Veemõõtjate üür määrati kindlaks 15, 20, 25 ja 30 Smk. veerandaastas, vastavalt mõõtja suurusele.

Linna loomaarsti ametiseseadmise Kajaanis.

Linna loomaarsti otsustas ametisse seada Kajaani linnavalitsus. Loomaarsti ülesandesse kuuluks muuseas liha ja piima järelevaatamine, teostada triihiinilist järeleuurimist, olla laekuriks lihakontrolljaamas ja anda loomaarstilist abi linna omandusse kuuluvaile loomile. Palgaks määrati 40 000 Smk. aastas.

Tööliste palkade tõstmine Helsingis.

Tööliste palku tõsta 50 penni tunni kohta otsustas Helsingi linnavolikogu. Uued palgad astusid jõusse 1935. a. algusest. Osa teisi Soome linnu oli juba varem tõstnud oma tööliste palku. Paari aasta eest vähendasid mitmed Soome linnad oma tööliste ja teenijate palkasid, kuna nüüd on hakatud neid tõsta; mõnes kohas on seda tehtud teatud kindlate summade näol, kuna teisis on pandud kehtima palgad, mis kehtisid enne palkade viimast vähendamist.

Ehitustegevuse tõus Taani ja Rootsi linnades.

„Social Tidskrifti“ teatel näitas ehitustegevus 1934. a. hoogsat tõusu nii Taanis kui ka Rootsis. Eriti aga esimeses.

Kopenhaageni statistika kontori andmeil ehitati 1934. a. Kopenhaagenis üldse 11 557 korterit, kuna 1933. ja 1932. a. olid vastavad arvud 8096 ja 8226.

Pealinna 11 eeslinna ehitati 1934. a. 1727 korterit 1181 korteri vastu 1933. a.

Kopenhaageni 11 557 korterist oli 1-toalisi — 845, 2-toalisi — 6220, 3-toalisi — 2548, 4-toalisi — 1196 ja 5-toalisi ja suuremaid — 748. Eeslinnade vastavad arvud olid: 1-toalisi — 28, 2-toalisi — 447, 3-toalisi — 765, 4-toalisi — 420 ja suuremaid 157.

Ehitustegevuse elavnemine peegeldub ka selles, et 1. jaanuaril 1935 oli ehitusel Kopenhaagenis 8232 korterit, mille arv on 33% suurem vastavast arvust 1. jaanuaril 1934. Eeslinnades oli ehitusel 1645 korterit 1487 korteri vastu aasta varem.

82 provintsilinnas ehitati 1934. a. üldse 9199 korterit, mis on umbes 50% suurem vastavast arvust aasta varem.

1934. a. ehitustegevus oli rekordiline, alates 1916. a., millisest ajast peale kogutakse selle kohta statistilisi andmeid.

Iga 1000 elaniku kohta ehitati uusi kortereid:

Linn	1934. a.	1933. a.	1932. a.
Kopenhaagen	15,0	10,5	10,7
Kopenhaag. eeslinnad	20,7	14,1	13,1
Provintsilinnad	10,3	7,0	3,6
Nende eeslinnad	10,9	8,9	6,0

Rootsi linnade ehitustegevuse rekord-aastaks oli 1930 ja 1931. Neile järgne- sid kaks langusaastat, kuid 1934. a. näi- tas jälle märkimisväärset tõusu. Kõigis linnades kokku ehitati 1934. a. 19 163 korterit, mis sisaldasid 58 003 tuba. Val- minud korterite suurus peegeldub järg- mises tabelis.

Korteri suurus	1933. a.		1934. a.	
	Korte- reid %	Tube %	Korte- reid %	Tube %
Köök-tuba	12,4	5,0	13,1	5,6
1 tuba + köök	28,7	18,8	29,1	19,5
2 " + "	29,8	29,2	29,7	29,9
3 " + "	15,4	20,2	15,7	20,9
4 " + "	6,6	10,8	7,1	11,8
üle 5 toa + köök	7,1	16,0	5,3	12,3

Nagu siit nähtub, domineerivad Root- sis korterid 2 toa ja kööbiga, nagu Soo- meski, kuna Taanis on valitsevaks korte- ritüübiks 3 tuba + köök. A. G.

Korteriolud Põhja-Ameerika Ühend- riikide linnades.

Et anda tööd osale intelligenttöötule, Põhja-Ameerika Ühendriikide kaubandus- ministereium (*United States Bureau of Commerce*) korraldas 1933./1934. a. tal- vel elamuteuringu kogu Ühendriikide ulatuses. Igas osariigis valiti üks või kaks linna, vähemate ja suuremate seast, kok- ku 64 linna, millega saavutati küllalt ise- loomustav pilt korterioludest Ühendrii- kide linnades. Kokku saadi andmed 2 633 135 korterist.

Peale sellise üleameerikaliku töö teos- tas iseseisvalt korteriuuringut umbes sam- mal ajal Filadelfia suurlinn. Need 65 lin- nast saadud andmed annavad küllaldase ülevaate Ühendriikide linnade korteri- olude kohta üldse.

Nüüd on andmed töötatud läbi ja aval- datud trükis. Nende andmete põhjal lei- takse, et korteriolud Ühendriikides olevat väga viletsad, sest „tervelt 24% kortereist on vannita“! Ka olevat korterid elani- kega täidetud liiga tihedasti! Mis ütlek-

sid küll ameeriklased meie korteriolude kohta?

Toome ajakirja „*Monthly Labour Re- view*“ järgi lühikese ülevaate nende uuri- muste tulemusist, et näha milliseis lahe- dais ja mugavais oludes elatakse sealpool maakera.

Korterite suurus 64 linnas (*Filadelfia*):

	Peremehe enda korte- reid %	Üürkorte- reid, %
1-toalisi	0,4	1,0
2- „	1,3	4,2
3- „	4,2	13,0
4- „	10,9	18,8
5- „	25,4	19,6
6- „	29,5	26,6
7- „ ja suuremaid	32,0	16,8

Elanikkude tihedus kortereis:

Inimesi toa kohta	Korterite %
½	29,0
½—¾	27,0
¾—1	26,8
1—2	15,6
üle 2	1,6

Nagu siit nähtub, tuleb üle 1 inimese toa kohta vaid 17,2% kortereis, kuni ½ inimest aga 29% kortereis.

Mehaanilise külmutajaga oli varusta- tatud 14,4% kortereist. Võrdluse Filadelfia ja 64 teiste linnade korterioludest annab alljärgnev tabel:

	Filadelfias, %	64 linnas %
Vabu kortereid oli	9,7	7,8
Kortereid 1—4 toaga	7,7	37,1
„ 5—6 „	48,8	45,5
„ üle 6 toaga	43,4	17,4
„ elektrivalgustus.	94,3	90,6
„ gaasivalgustus.	2,4	0,2
„ gaasiköögiga	91,8	69,4
„ elektriköögiga	0,3	3,9
„ veeklosetiga	92,1	82,9
„ vanniga	90,8	76,7

Kuuvüürid (64 linna keskmised) dollareis:

	Korterite %
alla 10	15,6
10—15	18,3
15—20	17,8
20—30	25,9
30—50	17,0
50—75	3,1
üle 75	2,3

Siit nähtub, et alla 15 dollarit kuus maksti 33,9%, 15—30 dollarit — 43,7% ja üle 30 dollari — 21% korterite eest. Arvestades korterite suurust ja sealset elutaset, võib öelda, et korterid on oda- vad, palju odavamad kui meil. A. G.

Parimaks ostukohaks on kõigile

Tallinna Linna Pandimaja kauplused.

Suures valikus väärtuslikku kaupa
Uute ja pruugitud esemete müük

I kauplus,

Maneeži 4, tel. 301-23:

valmisrõivaid: ülikondi, palituid, kasukaid, joppe jne., karusnahku ja -kraesid, jalanõusid, peakatteid, põrand-, sein- ja voodivaipu, tasku- ja käekelli, kuld- ja hõbeesemeid, laskeriistu jne. jne.

II kauplus,

Narva 18, tel. 306-84:

mitmesugust **mööblit:** kappe, laudu, (kabineti- ja söögi-), toole, sohvasid, voodeid, peegleid, pilte ja pildiraame jne., õmblus- ja kirjutusmasinaid, jalgrattaid (meeste- ja naiste-), muusikariistu, seinakelli, teemasinaid jne. jne.

Soodsad hinnad, ülemaaline ostjaskond.

Tarbekorral saadetakse kaup raudteel või postiga kohale.

Külastage pandimaja kauplusi!

Tallinna Linna Panga

arvete seis 1. oktoobriks 1935.

A K T I V A

P A S S I V A

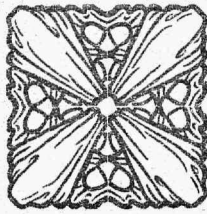
Kassa	kr.	146 855.74
Hoiuarved	„	2 364 964.25
Väärtpaberid	„	307 789.05
Väärtused	„	23 515.88
Diskonteeritud vekslid	„	2 708 530.13
Disk. jooks. kup. ja kustut. määratud protsentpaberid	„	—
Tähtajalised laenud	„	385 016.—
Kontokorrentlaenud	„	2 768 304.17
Korrespondendid	„	121 479.68
Garantiideebitorid	„	285 927.71
Mitmesugused deebitorid	„	3 102.—
Vallasvara	„	25 728.89
Kinnisvara	„	59 274.85
Kulud	„	144 460.84
Muud aktivad	„	25 522.86

Kokku kr. 9 370 471.55

Põhikapital	kr.	565 000.—
Tagavarakapital	„	125 000.—
Erikapital	„	—
Amortisatsioonikapital	„	14 991.91
Hoiusummad	„	7 833 699.57
Vekslite rediskont	„	—
Võlad teisis kreditaasutis	„	29 782.11
Korrespondendid	„	81 449.03
Väljaantud garantiid	„	285 927.71
Mitmesugused kreditorid	„	3 102.—
Tulud	„	364 655.59
Muud passivad	„	56 863.63

Kokku kr. 9 370 471.55

JUHATUS

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadeliidu häälekandja

ilmub 1935./36. a. VIII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetus ja lalitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.

